

BIBLIOTEKA
GŁÓWNA
W
SP
KRAKÓW

118

R U D O L F T A U B E N S Z L A G
Dr. FILOZOFJI I PRAW

SAMORZĄD UCZNIOWSKI

W ŚWIETLE OPINIJ RÓŻNORODNYCH GRUP
MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

PRZY UWZGLĘDNIENIU RÓŻNIC WIEKU, PŁCI
I NARODOWOŚCI, WZGLĘDNIIE WYZNANIA

1931

SKŁAD GŁÓWNY: DOM KSIĄŻKI POLSKIEJ SP. AKC.
WARSZAWA, PLAC TRZECH KRZYŻY 8.

Red. i Pedagog

Odbitka z Rocznika
I Gimnazjum Męskiego Tow. Żyd. Szkół Średnich w Łodzi
za rok szkolny 1929/30

Tegoż autora :

System Daltoński wyd. II, 1930 r.

Ujęcie krytyczne zasad szkoły pracy J. Dewey'a, 1929 r.

O jednostronności niektórych poczynań pedagogicznych
współczesnej epoki, 1930 r.

Skład główny w Domu Książki Polskiej. Warszawa.

UP - Kraków BG

1050133776

Ministerstwo W. R. i O. P. zatwierdziło pismem z dn. 5/VI 1930 r. — № II — 22746/29 rozprawę p. t. „System Daltoński” do użytku szkolnego jako lekturę pomocniczą dla uczniów zakładów kształcenia nauczycieli — pismem zaś z dn. 5/VI 1930 r. № II — 2730/30 pracę p. t. „O jednostronności niektórych poczynań pedagogicznych współczesnej epoki” do bibliotek słuchaczy kursów nauczycielskich, pedagogów i zakładów dokształcających dla nauczycieli.

Studjum niniejsze, obejmujące zestawienie wyników ankiety szkolnej o samorządzie uczniowskim z punktu widzenia poglądów młodzieży różnego wieku, różnej płci i narodowości, względnie różnego wyznania na zagadnienia samorządu uczniów — stanowi jedną z prac przygotowawczych do rozprawy p. t.

SAMORZĄD UCZNIOWSKI JAKO CZYNNIK
WYCHOWANIA SPOŁECZNEGO.

DR. FILOZOFJI I PRAW RUDOLF TAUBENSZLAG

SAMORZĄD UCZNIOWSKI

W ŚWIEŁE OPINIJ RÓŻNORODNYCH GRUP MŁODZIEŻY SZKOLNEJ — PRZY UWZGLĘDNIENIU RÓŻNIC WIEKU, PŁCI I NARODOWOŚCI, WZGLĘDNIE WYZNANIA.

UKŁAD CAŁOŚCI:

- I. Uwagi wstępne
- II. Różnice wieku
- III. Różnice płci
- IV. Różnice narodowości, względnie wyznania
- V. Uwagi końcowe

I. UWAGI WSTĘPNE

W grudniu 1929 r. przeprowadziłem w szeregu szkół łódzkich ankietę na temat samorządu uczniowskiego. Materiały ankiety opracowałem w dwojaki sposób — a mianowicie przez dokonanie zestawienia opinij

a) ogółu odnośnej młodzieży szkolnej — zestawienie to podkreśla momenty wspólne

b) różnorodnych grup młodzieży szkolnej — zestawienie to podkreśla momenty różnicowe.

Pierwsze zadanie spełnia praca ma p. t. „Samorząd uczniowski w świetle opinij młodzieży szkolnej“, której fragmenty przytaczam w uwagach wstępnych niniejszego studjum dla umożliwienia czytelnikowi poglądu na całokształt materiału ankietowego. — Rozprawa niniejsza poświęcona jest problemowi drugiemu, zestawia tedy opinie różnorodnych grup młodzieży szkolnej na samorząd uczniowski, przy uwzględnieniu różnic wieku, płci i narodowości, wzgl. wyznania. Stanowi ona, jako studjum psychologiczne, poniekąd uzupełnienie pierwszej mej pracy, która ma charakter ogólny i zasadniczy.

Przytoczę przedewszystkiem kilka uwag wstępnych.

1. Miejsce. — Ankietę przeprowadzono w szeregu szkół Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego za wiedzą tegoż Kuratorium.

2. **Czas.** — Ankiety wypełnili uczniowie (uczenice) dnia 16 grudnia 1929 r. równocześnie w odnośnych szkołach. — Wyjątki: Jeden z zakładów przeprowadził ją kilka dni potem, inny w jednej klasie kilka tygodni później.
3. **Sposób.** — Cztery pytania ankietowe dyktował odnośny nauczyciel uczniom (uczenicom), wzgl. pisał je na tablicy, nie udzielając przytem objaśnień co do pojęć w nich zawartych. Uczniowie (uczenice) odpowiadali (ły) w trakcie jednej lekcji na kartkach bruljonowych, zaopatrzonych w cyfrę klasową — bezimiennie, zaznaczając odpowiedzi odnośnikami ad 1)... ad 2)... i t. d.
4. **Szkoły.** — Ankiety przeprowadzono w klasach IV—VIII (na kursach I—V seminar.) 14 szkół średnich. — Wyjątki: W trzech szkołach brak kl. IV, w jednej zaś kl. VIII.

Podział szkół powyższych ze względu na

- a) rodzaj — 12 gimnazjów humanistycznych oraz 2 seminarja nauczycielskie
 - b) prawo publiczności — 9 uczelni posiadających pełne prawa szkół państwowych oraz 5 szkół posiadających niepełne prawa szkół państwowych
 - c) prawo własności — 3 szkoły państwowe, 2 miejskie, 5 społecznych oraz 4 prywatne
 - d) płeć uczniów (uczenic) — 7 zakładów żeńskich oraz 7 męskich
 - e) narodowość, wzgl. wyznanie uczniów (uczenic) — 5 uczelni polskich, 5 żydowskich oraz 4 mieszane
 - f) zawód rodziców uczniów (uczenic) — 6 szkół, których uczniowie (uczenice) przeważnie pochodzą z sfer kupiecko-przemysłowych; 4 uczelnie, których wychowankowie rekrutują się przeważnie z sfer robotniczo - chłopskich; 1 zakład z dziećmi w większości inteligencji urzędniczej oraz 3 szkoły mieszane, obejmujące równomiernie wszystkie powyższe grupy społeczne.
5. **Uczniowie.** —
 - a) Ilość ogólna — 1790 uczestników (uczestniczek) ankiety przy stanie katalogowym 2331 uczn. t. j. 77% ogólnej liczebności odnośnych klas. Przyjmując absencję wzgl. abstynencję uczniów (uczenic) do 25% stanu liczebnego klas za normalną, należy stwierdzić: normalną liczebność ankietową — powyżej 75% — w 8 uczelniach; nienormalną liczebność ankietową — poniżej 75% — w 6 uczelniach.

- b) Podział na grupy wg. wieku — kl. IV (kurs I) 346 uczniów (enic)
" V (	" II)	430	"	"
" VI (	" III)	374	"	"
" VII (	" IV)	342	"	"
" VIII (	" V)	298	"	"
- c) Podział na grupy wg. płci — młodzieży żeńskiej 866, męskiej 924.
- d) Podział na grupy wg. narodowości, wzgl. wyznania — młodzieży polskiej 993, żydowskiej 797 (cyfry uzyskane na podstawie danych procentowych).
- e) Podział na grupy wg. zawodu — młodzieży z sfer handlowo-przemysłowych 813, robotniczo-chłopskich 614, inteligencji urzędniczej 363 (cyfry uzyskane na podstawie danych procentowych).
6. Tekst ankiety. —
- a) Czy jesteś zwolennikiem (zwolenniczką) samorządu uczniowskiego? — dlaczego?
 - b) Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie?
 - c) Czy bierzesz udział w życiu samorządowym? — dlaczego? O ile nie — z jakich powodów? — Jak można wszystkich uczniów (uczenice) pociągnąć do pracy samorządowej?
 - d) Czy samorząd uczniowski, wzgl. jego organy spełniają swe zadania? W jakim kierunku i zakresie? — O ile nie — dlaczego? — Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze?

W jednej z szkół skreślono w pytaniu c) słowa od „O ile i t. d.” oraz w pytaniu d) słowa od „W jakim i t. d.”

7. Odpowiedzi ankietowe. — Głosy uczniów (uczenic) są naogół
- a) rzeczowe — wyjątkowo nieistotne, niekiedy, szczególnie w klasach niższych nieściśle, zamazane lub ujawniające niezrozumienie odnośnych pojęć,
 - b) twórcze — wyjątkowo szablonowe, stereotypowe, niekiedy zgoła od sąsiadów odpisane,
 - c) szczere — wyjątkowo kłamliwe, sztuczne, retoryczne, obliczone na efekt,
 - d) poważne — wyjątkowo błahe lub zgoła błazeńskie,
 - e) pełne — wyjątkowo urywkowe, zawierające odpowiedzi na niektóre tylko pytania, niekiedy niedokończone z powodu braku czasu.

Usterki powyższe, stosunkowo nieliczne, nieodzowne zresztą w ankiecie trudnej, obejmującej większą ilość odpowiedzi uczniowskich, nie umniejszają jej wartości.

8. Uporządkowanie ankiety. — Po wzięciu pod uwagę całokształtu uzyskanego materiału ankietowego doszedłem do przekonania, że najbardziej odpowiedni jest jego podział na następujące odcinki, niezupełnie nakrywające się co do układu i kolejności z punktami tekstu ankietowego — uporządkowane według częściowych pytań:
- A) Czy jesteś zwolennikiem (zwolenniczką) samorządu uczniowskiego?
 - B) Czy bierzesz udział w życiu samorządowym?
 - C) Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie?
 - D) Dlaczego jesteś zwolennikiem (zwolenniczką) samorządu uczniowskiego?
 - E) Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej?
 - F) Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie?
 - G) Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki?
 - H) Dlaczego jesteś przeciwnikiem (przeciwniczką) samorządu uczniowskiego?
 - I) Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu?
 - K) Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej?
 - L) Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze?
 - M) Jak można wszystkich uczniów (uczenice) pociągnąć do pracy samorządowej?
- Ad. B) Odnośnie do problemu udziału uczniów (uczenic) w życiu samorządowym wyłoniły się następujące ewentualności: udziału czynnego (przez wykonywanie pewnych czynności w ramach pracy samorządowej), 'biernego (przez uczestnictwo na zebraniach uczniowskich, płacenie składki samorządowej i t. d.) — przedmiotowego (rzeczywistego), podmiotowego (polegającego niejednokrotnie na poczuciu uczestnictwa bez faktu współdziałania i t. d.). — Miarodajne dla odpowiedniego zakwalifikowania odpowiedzi ucznia (uczenicy) było dla mnie p o d m i o t o w e o kreślenie udziału w pracy samorządowej choćby z tekstu wynikało niedwuznacznie, że udział ten ma jedynie charakter uczestnictwa biernego.
- Ad C) Odnośnie do problemu ogólnej oceny samorządu danej szkoły przez uczn. wyłoniły się następujące trudności co do
- 1) uczniów (uczenic), którzy (re) ustosunkowali (ły) się do całokształtu pracy samorządowej danej uczelni — kwestja, czy częściowe uznanie poczynań samorządu należy w ostatecznym głosowaniu nad absolutorjum zaliczyć do pozytywnych czy negatywnych określeń,

- 2) uczniów (uczenic), którzy (re) ustosunkowali (ły) się do pewnych odcinków pracy samorządowej danej uczelni, pomijając inne jej działy — kwestja, czy całkowite, wzgl. częściowe uznanie poczynań na danym terenie pracy tej, należy w ostatecznym głosowaniu nad abso-lutorjum zaliczyć do pozytywnych czy negatywnych określeń.

Kwestje powyższe rozstrzygnąłem (podobnie jak wątpliwości wynikające z problemu udziału w pracy samorządowej) na korzyść oceny pozytywnej — pracy danego samorządu. W ostatecznym tedy zestawieniu zakwalifikowałem częściowe uznanie wg. punktu 1) lub całkowite, wzgl. częściowe uznanie wg. punktu 2) jako ocenę na o g ó ł d o d a t n i ą działalności danego samo-rządu uczniowskiego.

9. Uwagi. —

- a) Celem ujęcia całokształtu odpowiedzi uczniowskich wprowadzam w dalszych rozważaniach odpowiednią terminologję — a mianowicie: pojęcia kręgu t. j. kompleksu odpowiedzi uczniów (uczenic) na którekolwiek z powyższych pytań częściowych — oraz bloku t. j. kompleksu odpowiedzi uczniów (uczenic) na kilka związanych treściowo pytań częściowych.
- b) Problemy odnoszące się zarówno do młodzieży męskiej jak żeńskiej omawiam w dalszym ciągu tak, jakby odnosiły się wyłącznie do młodzieży męskiej. Pojęcie: uczniowie oznaczać jednak będzie — uczniów i uczenice, podobnie: zwolennicy, przeciwnicy i t. d.
- c) Cyfry obliczeń procentowych występujące w dalszych wywodach są zaokrąglone i o tyle nieściśle.

Poniżej przytaczam poglądy młodzieży szkolnej na poszczególne problemy samorządowe.

Poglądy młodzieży na poszczególne problemy samorządowe możnaby ująć przy uwzględnieniu ogólnych prądów, nurtujących ją oraz wywodów wybitniejszych jednostek w następujący sposób:

1. Cel samorządu: Celem organizacji samorządu uczniowskiego jest głównie uspołecznienie młodzieży, na dalszym planie jej usamodzielnienie. Uspołecznienie to określają uczniowie niejednokrotnie jako uobywatelenie lub unarodowienie wychowanków.
2. Powstanie, rozwój i charakter samorządu: W wypowiedzeniach uczniów pojawiają się następujące poglądy:

- a) Samorząd powinien powstać z inicjatywy uczniów, ewentualnie z inicjatywy nauczycieli, po zasięgnięciu opinii uczniów w drodze plebiscytu.
 - b) Rozwój samorządu ma się dokonywać po linii potrzeb i zamysłów uczniowskich pod nieustannym nadzorem nauczycieli wykonujących swe czynności opiekuńcze umiejętnie i taktownie.
 - c) Praca samorządowa musi być wolna od szablonu, zawsze żywa, pomysłowa, barwna.
 - d) Praca samorządowa winna być rzeczowa, pozbawiona balastu gadulstwa i czczej retoryki.
 - e) Praca samorządowa winna być prosta, jasna i szczerą, jednym słowem taka, by młodzież, która nie znosi braku prostoty, jasności i szczerości mogła się rzeczywiście wyżyć w jej ramach, czuć się dobrze i niewymuszenie.
 - f) Praca samorządowa winna być skromna, nie należy żądać od uczniów zbyt wiele; pracować należy cicho, z umiarem, bez szumnych zapowiedzi, z których zazwyczaj nic nie wychodzi. Działać należy wytrwale, jednostajnie; nic bowiem gorszego niż słomiany ogień zapału, który częstokroć charakteryzuje poczynania młodzieży w pierwszej fazie pracy samorządowej.
3. Nawiązanie do tradycji: Jeden z uczniów (nawiązując do tradycji samorządu w szkołach Komisji Edukacji Narodowej) proponuje system powoływania z pomiędzy celniejszych wychowanków pomocników nauczycieli, którzyby ich wyręczyli w wykonywaniu różnych prac organizacyjnych, pedagogicznych i dydaktycznych na terenie szkoły.
 4. Ustrój samorządu: Uczniowie pojmują przeważnie samorząd jako rodzaj uczniowskiego państewka, gminy, niekiedy spółdzielni, bratniej pomocy i t. d.
 5. Samorząd klasowy: Młodzież uważa przeważnie samorząd klasowy za podstawę organizacji samorządu w szkole. (Uczelnie, które zadowolają się jedynie samorządem szkolnym, nie osiągają należytych rezultatów. W szkołach tych liczba przeciwników samorządu, uczniów biernych oraz oceniających ujemnie poczynania samorządowe jest stosunkowo znacznie mniejsza niż analogiczna cyfra w szkołach opartych na samorządzie klasowym).
 6. Instytucje międzyklasowe samorządowe: Największym uznaniem uczniów cieszą się następujące zrzeszenia samorządu ogólnoszkolnego: Samopomoc naukowa i mater-

jalna, koła naukowe, koło sportowe, spółdzielnia i pismo uczniowskie. Inne instytucje jak czytelnia, świetlica, klub towarzyski, Czerwony Krzyż, harcerstwo i t. d. występują na dalszym planie.

7. Samorząd szkolny: Młodzież jest zdecydowaną zwolenniczką samorządu szkolnego, jednoczącego pracę poszczególnych samorządów klasowych oraz zrzeszeń samorządowych międzyklasowych. — Co więcej, wysuwa ona projekty porozumiewania się poszczególnych jednostek samorządowo-szkolnych ze sobą, celem przeprowadzenia łączności organizacyjnej samorządów uczniowskich różnych szkół.
8. Samorząd a nauczycielstwo: Młodzież szkolna żąda rzeczywistego zbliżenia nauczycielstwa do uczniów, a tem samem zasypania przepaści, która dzieli dotychczas oba, powołane do współdziałania z sobą, obozy szkolne. — W szczególności wysuwają uczniowie odnośnie do problemu samorządu uczniowskiego następujące postulaty:
 - a) Nauczycielstwo nie powinno stosować przymusu wobec uczniów w dziedzinie pracy samorządowej, a więc nie należy wbrew woli uczniów stwarzać samorządu — zmuszać uczniów nienależących do organizacji samorządowej do wstąpienia w jej szeregi — narzucać uczniom kandydatów (zazwyczaj nieodpowiednich) na kierowników pracy samorządowej — szczególnie zaś nie należy wpajać w nich za każdą cenę swych poglądów, pomysłów i t. d. w sprawach samorządowych. — Należy uczniów cierpliwie wdrażać do samodzielnej, odpowiedzialnej pracy w zakresie spraw im poruczonych, nie zrażając się rozlicznymi trudnościami, jakimi najeżona jest droga prowadząca do urzeczywistnienia celów wychowawczych samorządu uczniowskiego.
 - b) Nauczycielstwo powinno uznawać i respektować uchwały i zarządzenia samorządu, powzięte w porozumieniu z odpowiednimi czynnikami szkolnymi, wykonującymi opiekę nad jego działalnością. Ignorowanie uchwał samorządu, lekceważenie ich w jakiejkolwiek postaci i formie obraża młodzież i zniechęca do odpowiedzialnej pracy nad sobą. Nauczycielstwo winno zawsze pamiętać, że samorząd to nie łaska, którą każdej chwili można cofnąć, lecz odpowiednimi względami podyktowany system wychowawczy, który należy cierpliwie i konsekwentnie wprowadzać w życie.

- c) Nauczycielstwo powinno się zgodzić na rozszerzenie zakresu działania samorządu, jeśli nie chce, aby stworzona organizacja była jedynie fikcją, karykaturą samorządności. Zakres ten na różnym stopniu rozwoju samorządu może być, oczywista, różnorodny. Młodzieży przygotowanej odpowiednio do spełnienia wyższych zadań należy zapewnić wpływ na rozdział materiału naukowego, plan lekcji, organizację, metodę i program nauczania, ocenę sprawowania i postępów uczniowskich, nadto udział w posiedzeniach Rady Pedagogicznej, na których nauczycielstwo rozważa problemy samorządu uczniowskiego i t. d. (Tęsamem można usunąć przynajmniej częściowo dualizm współczesnej szkoły polegający na arbitralizmie nauczania i autonomizmie wychowania młodzieży).
9. Samorząd a rodzice: Młodzież pragnie zainteresować rodziców samorządem, wciągnąć ich do pracy samorządowej. Zdaje ona sobie sprawę z wielorakiego znaczenia, jakie dla niej mieć może współpraca rodziców w ramach poczynań samorządowych młodzieży.
10. Ideał samorządowy: Kilku wybitnych uczniów stwierdza, że ideału samorządowego niepodobna urzeczywistnić z wielu względów w współczesnej szkole. Można go zrealizować jedynie na kolonji, farmie i osiedlu szkolnym, względnie w szkole ideowej, której młodzież przeniknięta jest szczytnymi zadaniami, podyktowanymi jej przez cele wychowawcze uczelni.
11. Kontrasty: W ankiecie występuje wiele sprzecznych poglądów na zasadnicze niejednokrotnie problemy wychowania. Niektóre z nich zestawiam poniżej:
- a) Uczniowie kładą przeważnie nacisk na wychowanie grupy — niektórzy natomiast na wychowanie jednostki.
 - b) Uczniowie uważają przeważnie za ważniejsze wychowanie jednostki przeciętnej — niektórzy zaś jednostki wybitnej.
 - c) Uczniowie twierdzą przeważnie, że można zaktywizować każdą jednostkę — niektórzy zaś są odmiennego zdania.
 - d) Uczniowie uważają przeważnie za ważniejsze współdziałanie od współzawodnictwa — niektórzy natomiast są innego zdania.
 - e) Jedni są za rozluźnieniem rygoru — inni za wzmocnieniem dyscypliny.
 - f) Jedni podkreślają znaczenie wychowania fizycznego — inni duchowego (intelektualnego).

- g) Jedni podkreślają korzyści materialne, cywilizacyjne — inni ideowe, kulturalne.
- h) Jedni są zwolennikami samorządu klasowego — inni szkolnego.
- i) Jedni są za utrzymaniem systemu wyborów — drudzy żądają wprowadzenia zasady ochotniczego zgłaszania się.
- j) Jedni są zwolennikami statutów, regulaminów — inni ich przeciwnikami.
- k) Jedni są zwolennikami reform — inni uważają je za zbędne.
- l) Jedni pragną przenieść do szkoły wszelką, pozaszkolną pracę wychowawczą — inni przeciwstawiają się tej tendencji i t. d.

12. Uwagi ogólne:

- a) Samorząd normalny i anormalny: Samorząd normalny scharakteryzować można w sposób następujący: Uczniowie pojmują koleżeństwo jako związek wzajemnej przyjaźni — przedstawicielstwo uczniów jako organ pokojowy, wyrażający ich życzenia — oraz sąd koleżeński jako czynnik władzy uczniowskiej mającej na celu łagodzenie zatargów wewnętrznych celem utrzymania jedności koleżeńskiej. — Samorząd anormalny można scharakteryzować w sposób następujący: Uczniowie pojmują koleżeństwo jako związek solidarnej obrony wzajemnej — przedstawicielstwo uczniów jako organ bojowy, umożliwiający ich ochronę — oraz sąd koleżeński jako czynnik władzy uczniowskiej, uszczuplającej kompetencje nauczycieli w zakresie jurysdykcji szkolnej.
- b) Samorząd ciasny i szeroki: Samorząd ciasny można scharakteryzować w sposób następujący: Co do treści — uczniów interesuje tylko sprawa utrzymania ładu, porządku, czystości, karności i t. d. Co do ustroju — samorząd wyłania jedynie organizację klasową. — Samorząd szeroki można scharakteryzować w sposób następujący: Co do treści — uczniowie interesują się tylko sprawą uspołecznienia, ucłowieczenia jednostki oraz problemem samorządu naukowego. Co do ustroju — samorząd wyłania jedynie organizację szkolną.
- c) Samorząd początkowy i rozwinięty: Samorząd początkowy scharakteryzować można w sposób następujący: Wszyscy uczniowie pracują z zapałem, nierównomiernie, jednostronnie, praca ich jest pełna sprzeczności, wygłaszają deklaracje, programy, ustalają statuty, regula-

miny i t. d., uważając je za konieczne; stosunek do nauczycielstwa jest serdeczny, brak żądań pod jego adresem. — Samorząd rozwinięty można scharakteryzować w sposób następujący: Niektórzy tylko uczniowie pracują z zapałem, równomiernie, wszechstronnie, praca ich jest pozbawiona sprzeczności, nie wygłaszają deklaracji i programów, nie ustalają statutów, regulaminów i t. d., uważając je za zbędne; stosunek do nauczycielstwa jest poprawny, niekiedy chłodny, pojawiają się żądania, żale pod jego adresem.

Wkońcu przytoczę wywody syntetyczne, obejmujące zasadniczą perspektywę całości.

Materiał ankietowy możnaby scharakteryzować w sposób następujący:

1. Materiał ankietowy, dostarczony przez młodzież szkolną, jest naogół jednolity. Różnice występujące na jaw przy porównaniu poglądów ogółu młodzieży, — młodzieży szkół, w których osiągnięto wyższy stopień rozwoju samorządu uczniowskiego i zakładów, w których organizacja jego nie przybrała jeszcze pełnej, ostatecznej postaci — są natury drugorzędnej. Wszelkie odmiany, odcienie poglądów, wywodów i t. d. oscylują tedy, niezbyt odbiegając od siebie, w granicach jednolitego naogół całokształtu argumentacji uczniowskiej.
2. Młodzież zdaje sobie sprawę ze znaczenia samorządu uczniowskiego, z ważności jego dla wychowania młodego pokolenia. Argumentację uzasadniającą samorząd, określającą jego zasadnicze cele, należy uważać za zupełnie dostateczną, oświetla ona bowiem problem ten naogół wystarczająco. — Na tle wywodów powyższych określa młodzież swe zainteresowania samorządowe; obejmują one różnorodne dziedziny życia uczniowskiego, w których może rozwijać się duch inicjatywy i pracy nad sobą wychowanków szkolnych. — Niektóre konkretne poczynania na drodze do urzeczywistnienia celów samorządu uczniowskiego w ramach tych zainteresowań uważa młodzież za uwieńczone powodzeniem. — W wywodach powyższych przewija się jako motyw podstawowy, zasadniczy — motyw społeczny. W interpretacji ogółu uczniowskiego staje się samorząd uczniowski czynnikiem wychowawczym par excellence społecznym — uspołecznienie młodzieży najważniejszym jego celem.
3. Liczba zwolenników idei samorządności jest stosunkowo najznaczniejsza. Za ledwie garstką młodzieży i to nie z powodów natury zasadniczej, zwalczą samą instytucję samorządu

i określa się jako jej przeciwniczka. — Mniejsza jest relatywnie liczba uczniów oceniających naogół pozytywnie poczynania samorządu swej uczelni. — Najmniejsza stosunkowo jest cyfra wychowanków szkolnych biorących udział w życiu i pracy samorządu swej uczelni. — Zjawisko to wymaga wytłumaczenia. Znajdujemy je w stwierdzeniu występującem często w ramach ankiety, że między teorią a praktyką, zamierzeniem a jego urzeczywistnieniem panuje rozdzwięk, rozbieżność, niekiedy aż nadto zasadnicza i głęboka.

4. Młodzież zastanawia się nad istotną przyczyną tej okoliczności, że samorząd uczniowski często niewystarczająco wywiązuje się ze swego zadania. Uczniowie znajdują zgodne wytłumaczenie, jednolitą odpowiedź. — Odpowiedź ta przewija się przez wszystkie rozdziały ankiety, występuje na jaw w każdym jej fragmencie. Ona to usiłuje nam konkretnie wyjaśnić, dlaczego znajdują się jeszcze wśród młodzieży przeciwnicy samorządu, dlaczego pewna liczba uczniów ocenia ujemnie jego działalność, dlaczego znaczny stosunkowo odsetek młodzieży nie bierze udziału w pracy samorządowej. Ona to występuje na pierwszy plan w uwagach krytycznych młodzieży, odnoszących się do problemu samorządu, stanowi bowiem ich rdzenny, podstawowy motyw. Ona to wreszcie prawie wyłącznie wypełnia propozycje uczniów mające na celu osiągnięcie zmiany na lepsze za pomocą odpowiednich reform.

Odpowiedź ta brzmi: Samorząd uczniowski nie spełnia swego głównego zadania, gdyż nie aktywizuje ogółu młodzieży szkolnej, nie wydobywa wartości swoistych, drzemających w duszy każdej bez wyjątku jednostki uczniowskiej. Aktywizuje on jedynie jednostki kierownicze (prymusów, ideały, ulubieńców i t. d.) i to często ze szkodą dla ogółu. Wielkie zasoby energii społecznej, rozpylone w duszach „szaraków“, zaniedbuje się i marnotrawi. Zepchnięte w szary kąt, pominięte, zahukane istnienia ludzkie ogarnia często wskutek tego poczucie zmniejszonej wartości osobistej. — Mamy więc — dodajemy od siebie — wierne naśladownictwo pewnych, przejętych ze społeczeństwa dorosłych, urzędzeń organizacyjnych, których ślepe naśladownictwo w ramach szkolnej organizacji okazuje się ze względu na zadania wychowawcze szkoły — nieodpowiednie.

II. RÓŻNICE WIEKU

Celem porównania wypowiedzeń i poglądów młodzieży różnego wieku na samorząd uczniowski — podzieliłem ogół uczniów na dwie grupy, młodszą i starszą.

Grupa młodszą obejmuje kl. IV — VI (kurs I — III) — ogółem 1150 uczniów.

Grupa starsza obejmuje kl. VII — VIII (kurs IV — V) — ogółem 640 uczniów,

Wszelkie, poniżej przytoczone, odpowiednie normy procentowe odnoszą się do cyfr powyższych.

Krąg A. Czy jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

1. W grupie młodzieży młodziej znajdujemy więcej zwolenników samorządu uczniowskiego 1104 (96%) niż w grupie młodzieży starszej 557 (87%). — [W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży młodziej mniejszą ilość jego przeciwników 42 (4%) niż w grupie młodzieży starszej 69 (11%)]. — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów starszych 14 (2%) niż młodziej 4 (0%).
2. Najwięcej stosunkowo zwolenników samorządu uczniowskiego znajdujemy wśród uczniów klasy VI, — przeciwników wśród wychowanków kl. V. Liczba uczniów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie, rośnie naogół jednostajnie od kl. IV do kl. VIII.

Krąg B. Czy bierzesz udział w życiu samorządowym?

1. W grupie młodzieży młodziej znajdujemy więcej uczniów czynnych 610 (53%) niż w grupie młodzieży starszej 278 (44%). — [W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży młodziej mniejszą ilość uczniów biernych 508 (44%) niż w grupie młodzieży starszej 299 (47%)]. — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów starszych 63 (9%) niż młodziej 32 (3%).
2. Najwięcej stosunkowo jednostek czynnych znajdujemy wśród uczniów kl. VII, — biernych wśród wychowanków kl. V. Liczba uczniów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie, rośnie naogół jednostajnie od kl. IV do kl. VIII.

Krąg C. Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie?

1. W grupie młodzieży młodziej znajdujemy więcej uczniów uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół

zadowolające 749 (65%) [w tem całkowicie zadowolające 337 (29%) — częściowo zadowolające 412 (36%)] — niż w grupie młodzieży starszej 348 (55%) [w tem całkowicie zadowolające 105 (17%) — częściowo zadowolające 243 (38%)]. — [W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży młodszej mniejszą ilość uczniów oceniających działalność samorządu uczniowskiego ujemnie 183 (16%) niż w grupie młodzieży starszej 128 (20%)]. — Na pytanie powyższe nie odpowiedziało więcej uczniów starszych 164 (25%) niż młodszych 218 (19%).

2. Najwięcej stosunkowo jednostek uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające znajdujemy wśród uczniów kl. VI (całkowicie kl. IV — częściowo kl. VIII) — oceniających działalność samorządu uczniowskiego ujemnie wśród wychowanków kl. V. Liczba uczniów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie rośnie naogół jednostajnie od kl. IV do kl. VIII.

Uwaga odnosząca się do kręgów D—M.

Odpowiedzi uczniów zawarte w kręgach następnych rozpadają się na

1. wyłączne — poruszane jedynie przez młodzież młodszą, wzgl. starszą (np. motyw x. występujący w wypowiedzeniach uczniów młodszych, nie występuje zgoła w wywodach uczniów starszych),
2. wspólne — poruszane zarówno przez młodzież młodszą jak i starszą (np. motyw y. występujący w wypowiedzeniach uczniów młodszych, występuje również w wywodach uczniów starszych).

Odpowiedzi wspólne młodzieży młodszej oraz starszej występują w różnorodnym stosunku liczbowym w rozważaniach obu grup młodzieży:

- a) przeważająco — w wypowiedzeniach jednej z grup młodzieży: młodszej lub starszej, o ile różnica obu odnośnych cyfr wynosi więcej niż 20% ich liczebności (np. wspólny motyw z. skupia w wywodach grupy młodszej znacznie więcej głosów niż w analogicznych rozważaniach grupy starszej — przynajmniej o 20% więcej),

b) równomiernie — w wypowiedzeniach obu grup młodzieży, o ile różnica obu odnośnych cyfr wynosi mniej niż 20% ich liczebności (np. wspólny motyw w. skupia w wywodach obu grup młodzieży niezbyt odbiegające od siebie ilości głosew — różniące się od siebie najwyżej o 20%).

Wywody młodzieży młodszej wyłączne oraz wspólne, występujące przeważająco w jej wypowiedzeniach, można przeciwstawić do pewnego stopnia jako bardziej charakterystyczne dla młodzieży tego wieku — odnośnym wywodom młodzieży starszej.

Krąg D. Dlaczego jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej	starszej
1. Samorząd usamodzielnia	Samorząd uspołecznia
2. Samorząd przyspiesza rozwój fizyczny	Samorząd przyspiesza rozwój umysłowy, etyczny, artystyczny — uczy systematyczności — rozwija krytycyzm — zaprawia do pracy twórczej — umożliwia wyładowanie energii twórczej — prowadzi jednostkę do poznania własnego ja
3. Samorząd zaprawia do ładu, czystości, obowiązkowości, wytrwałości, punktualności	Samorząd kształtuje charakter, wolę, energię, inicjatywę, rzetelność, zaradność — uczy panowania nad sobą — rozwija poczucie godności osobistej — prowadzi do doskonalenia się jednostki
4. Samorząd zaprawia do karności, dyscypliny, posłuchu i szacunku względem starszych	Samorząd uczy kierownictwa, taktyki życiowej — zaprawia do posłuchu równym sobie
5. Samorząd zmienia na lepsze stosunek nauczyciela do ucznia — dzięki niemu poznaje nauczyciel lepiej ucznia, co prowadzi do ułatwienia pracy nauczycielskiej — wywiera on dodatni wpływ na postępy	Samorząd przygotowuje do życia, zawodu — zaprawia do pracy organizacyjnej — umożliwia wyżycie się, nabycie ogłady towarzyskiej

ucznia w nauce szkolnej—
zwalcza przestępstwa uc-
niowskie jak podpowiada-
nie i t. d.

6. Samorząd organizuje klasę —
wywiera dodatni wpływ na
wszystkich jej członków —
zbliża ich do siebie, zacieś-
niając węzły koleżeństwa —
dba o czystość i ozdobienie
sali szkolnej	Samorząd organizuje życie
ogólnoszkolne
7. Samorząd wyłania sąd kole-
żeński.	Samorząd uczy odpowiedzial-
ności za słowa i czyny, samo-
oceny własnego postępowania,
korzystania z wolności—stwa-
rza atmosferę ideową — stara
się zaktywizować wszystkich
uczniów.

Krąg E. Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej?

Wywody kręgu E. są analogiczne do argumentacji kręgu poprzedniego D.

Krąg F. Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej

starszej

1. Samorząd klasowy—ład, ozdo-
bienie klasy	Samorząd szkolny — problem
samorządowy — ideał samo-
rządowy — poprawa organi-
zacji samorządowej
2. Koło sportowe—impresy spor-
towe	Koła naukowe — koło arty-
styczne — koło etyczne
3. Sąd koleżeński	Podniesienie poziomu etycz-
nego — praca ideowa — akty-
wizacja ogółu
4. Poszczególne instytucje sa-
morządowe jak sklep, kasa
oszczędności, klub, Czerwony
Krzyż, pismo uczniowskie	Uspołecznienie — życie spo-
łeczne — uświadomienie spo-
łeczne — samowychowanie
społeczne — praca społeczno-
narodowa

5. Zaprawienie do ładu, karności, obowiązkowości	Kształcenie charakteru, woli — doskonalenie się
6. Zbliżenie nauczycieli do uczniów — dodatni wpływ na postępy w nauce szkolnej — zwalczanie przestępstw uczniowskich — wykonywanie zleceń nauczycielskich.	Przygotowanie do życia.

Krąg G. Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej

starszej

1. Samorząd klasowy — ozdobienie klasy	Samorząd szkolny — organizacja całości
2. Koło sportowe—imprezy sportowe	Koła naukowe — koło artystyczne
3. Sąd koleżeński	Podniesienie poziomu etycznego — praca ideowa — aktywizacja ogółu
4. Poszczególne instytucje samorządowe jak sklep, kasa oszczędności, klub, Czerwony Krzyż, pismo uczniowskie	Uspołecznienie — praca społeczno-narodowa
5. Zaprawienie do ładu, karności	Doskonalenie jednostki
6. Walka z przestępstwami uczniowskimi.	Przygotowanie do życia.

Krąg H. Dlaczego jesteś przeciwnikiem samorządu uczniowskiego?

Wywody kręgu H. są analogiczne do argumentacji kręgu następnego I.

Krąg I. Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej

starszej

1. Organizacja klasy jest wadliwa—brak koleżeńskiego współżycia jej członków, skutecznej działalności zarządów klasowych — sala szkolna nie jest czysta, ozdobiona	Organizacja klas wyższych jest zaniedbana — samorząd uczniowski beztreściowy — samorządy klasowe wprowadza się zbyt późno w życie, należy je realizować już od klas najniż-

2. Wychowanie fizyczne jest zaniedbane — mało sportu, imprez sportowych	szych — brak współdziałania samorządów klasowych
3. Brak sądu koleżeńskiego	Wychowanie duchowe jest zaniedbane — brak podniesienia poziomu intelektualnego, estetycznego—więcej korzyści materialnych niż idealnych—uczniowie wolą się bawić niż pracować — brak pracy intensywnej, twórczej
4. Poszczególne instytucje samorządowe funkcjonują wadliwie np. Czerwony Krzyż	Brak podniesienia poziomu etycznego, uspołecznienia
Praca społeczna szwankuje
5. Samorząd nie zaprawia do ładu, karności, umiejętności odpowiedniego zachowania się, obowiązkowości, pracowitości, punktualności	Samorząd nie kształci charakteru, nie wychowuje człowieka, nie doskonali jednostki i grupy
6. Uczniowie nie odnoszą się odpowiednio do szkoły, nauczycieli, nauki	Nauczyciele nie odnoszą się odpowiednio do uczniów, wywierają niejednokrotnie przymus na nich, nie uznają samorządu ni jego uchwał, ograniczają jego zakres działania — wiele obowiązków, mało praw
7. Wybrani przez uczniów urzędnicy samorządowi są butni, niedołążni — walka o urzędy prowadzi do rozbicia jedności koleżeńskiej	Młodzież jest niedojrzała do samorządu
8. Samorząd nie zajmuje się uczniami nowymi, pozamiejscowymi, mającymi chorobliwy stosunek do spraw seksualnych.	Samorząd nie zajmuje się uczniami wybitnymi, lęklivymi, młodszymi.

Krąg K. Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej

1. Z powodu wadliwej organizacji samorządu klasowego
2. Z powodu braku imprez sportowych
3. Z powodu nieodpowiedniego odnoszenia się uczniów do szkoły i nauczycieli
4. Z powodu buty, nietaktu wybranych przez uczniów urzędników samorządowych
5. Z powodu niedopuszczenia młodszych uczniów do pracy samorządowej
6. Z powodu braku doświadczenia.

starszej

- Z powodu wadliwej organizacji samorządu szkolnego
- Z powodu braku celu, idei, treści, czynu, wadliwej organizacji kół naukowych
- Z powodu nieodpowiedniego odnoszenia się nauczycieli do uczniów, wywierania przez nich przymusu na wychowankach — zacieśnienia zakresu praw samorządowych — braku odpowiedniego terenu pracy
- Z powodu niedojrzałości młodzieży do samorządu
- Z powodu przeciążenia uczniów pracą samorządową
- Z powodu braku wiary w własne siły, apatji, braku sprytu, zbyt trudnej pracy, obawy odpowiedzialności.

Krąg L. Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej

1. Należy zreorganizować samorząd klasowy, usprawnić zarządy klasowe, podnieść ich autorytet
2. Należy dać młodzieży więcej sportu

starszej

- Należy zreorganizować samorząd szkolny, odbywać częściej posiedzenia głównego zarządu, nawiązać stosunki z samorządami innych szkół
- Należy obniżyć gorączkę sportu, uruchomić nowe koła naukowe, estetyczne. Należy ułożyć program pracy samorządowej, rozszerzyć zakres

3. Należy stworzyć sąd koleżeń-
ski, wprowadzić sankcje karne
4. Należy zreorganizować po-
szczególne instytucje samo-
rządowe np. Czerwony Krzyż
5. Należy wzmocnić karność,
wprowadzić żelazną dyscypli-
nę, usunąć najgorszych, opa-
nować hebesów
6. Należy zwiększyć władzę na-
uczycieli, powierzyć im miano-
wanie zarządów klasowych
7. Należy nauczyć wybranych
przez młodzież urzędników
taktu, często ich kontrolować
8. Należy wzorować się na samo-
rządzie innej szkoły.

Krąg M. Jak można wszystkich uczniów pociągnąć do
pracy samorządowej?

Odpowiedzi młodzieży

młodszej

1. Należy stworzyć samorzady
klasowe

pracy kulturalnej, przyznać
sprawom kulturalnym pierw-
szeństwo przed aktualnymi na
zebraniach uczniowskich. Nale-
ży pracę samorządową rozwi-
nać i pogłębić, ułatwiać krytykę
Należy podnieść etycznie mło-
dzież

Należy pogłębić pracę społecz-
ną, stworzyć koło pracy spo-
łecznej

Należy dać możliwość wybicia
się jednostkom kierowniczym,
wprowadzić urząd uczniów-po-
mocników nauczycielskich

Należy zmniejszyć władzę nau-
czycieli. — Samorząd winien
powstać z inicjatywy uczniów,
na skutek plebiscytu uczniow-
skiego. — Nauczycielstwo musi
uznawać samorząd i respe-
ktować jego uchwały, odnosić
się z wyrozumiałością, cierpli-
wie do poczynań samorządo-
wych, nie karać uczniów przez
wykluczenie z samorządu, ze-
zwolić na rozszerzenie zakre-
su pracy samorządowej

Należy pogłębić świadomość
samorządową, zmniejszyć biu-
rokratyzm, stworzyć regula-
miny ramowe

Należy stworzyć komisję dla
badania problemów samorządu

starszej

Należy zreorganizować samo-
rząd szkolny, szarmonizować
samorzady klasowe

2. Należy urządzić więcej imprez sportowych	Należy przerzucić wszelką pracę ideową na grunt szkolny
3. Należy prosić nauczycieli o poparcie	Należy zachęcić młodzież do pracy argumentem ucieczki przed zbyt wielkim wpływem nauczycieli, usunięciem wszelkiego przymusu
4. Należy pobudzać ambicję uczniów przez pochwały, konkursy, przysparzanie im korzyści	Należy stworzyć atmosferę społeczną
5. Należy ulepszyć system wyborów, nie powierzać jednemu uczniowi kilku urzędów	Należy znieść system wyborów, wprowadzić natomiast system ochotniczego zgłaszania się
6. Należy uświadamiać o znaczeniu samorządu, zdawać sprawę z pracy samorządowej.	Należy rozbudować samorząd, owocną pracą pociągać opornych.

Ad A — M

Kręgi A — M dzielimy na trzy bloki 1) przeciwstawny 2) pozytywny 3) negatywny.

Ad 1. Blok przeciwstawny

Blok przeciwstawny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Czy jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego? (A) Czy bierzesz udział w życiu samorządowym? (B) Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie? (C). — Odpowiedzi te, stanowiące człony alternatywy (tak lub nie) dadzą się sobie przeciwstawić.

Tablica 1.

Kręgi	Uczniowie zajmujący stanowisko				Brak odpowiedzi	
	pozytywne		negatywne		w grupie młodzieży	
	w grupie młodzieży		w grupie młodzieży		młodszej	
	młodszej	starszej	młodszej	starszej	młodszej	starszej
A	1104 96%	557 87%	42 4%	69 11%	4 0%	14 2%
B	610 53%	278 44%	508 44%	299 47%	32 3%	63 9%
C	749 65%	348 55%	183 16%	128 20%	218 19%	164 25%

1. W grupie młodzieży młodszej znajdujemy więcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A), uczniów czynnych (B) oraz uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowalające (C) niż w grupie młodzieży starszej. — (W związku z tem znachodzimy w grupie młodzieży młodszej mniejszą ilość przeciwników samorządu uczniowskiego (A), uczniów biernych (B) oraz oceniających działalność jego ujemnie (C) niż w grupie młodzieży starszej). — Na powyższe pytania (A, B, C) nie odpowiedziało więcej uczniów starszych niż młodszych.
2. Najwięcej stosunkowo zwolenników samorządu uczniowskiego (A) oraz uczniów oceniających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowalające (C) znajdujemy wśród wychowanków kl. VI, największą ilość uczniów czynnych (B) wśród wychowanków kl. VII — natomiast najwięcej przeciwników samorządu uczniowskiego (A), uczniów biernych (B) oraz oceniających działalność samorządu uczniowskiego ujemnie (C) znajdujemy wśród wychowanków kl. V. — Liczba uczniów, którzy nie odpowiedzieli na powyższe pytania wzrasta naogół jednostajnie od kl. IV do kl. VIII.
3. W obu grupach młodzieży młodszej i starszej znajdujemy najwięcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A) — mniej uczniów uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowalające (C) — najmniej zaś uczniów biorących czynny udział w pracy samorządowej (B). — [W związku z tem znachodzimy w nich najmniej przeciwników samorządu uczniowskiego (A) — więcej uczniów oceniających działalność jego ujemnie (C) — najwięcej zaś uczniów nie biorących czynnego udziału w pracy samorządowej (B)]. — W obu grupach młodzieży nie odpowiedziało najwięcej uczniów na pytanie trzecie (C), mniej na pytanie drugie (B), najmniej na pytanie pierwsze (A).

Ad 2. Blok pozytywny.

Blok pozytywny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Dlaczego jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego? (D) Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej? (E) Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie? (F) Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki? (G). — Odpowiedzi te ujawniają stosunek pozytywny do samorządu uczniowskiego wzgl. jego poczynañ.

Motywy pozytywne — występujące w ramach

- a) argumentacji uzasadniającej samorząd uczniowski (D) [oraz udział czynny w pracy samorządowej (E)]

młodzieży

	młodszej		starszej
1.	Samorząd usamodzielnia	Samorząd	uspołecznia
2.	„ rozwija cieleśnie	„	rozwija duchowo
3.	„ zaprawia do ładu i t. d.	„	kształtuje charakter i t. d.
4.	„ uczy karności	„	uczy kierownictwa
5.	„ zbliża do szkoły	„	przygotowuje do życia
6.	„ organizuje klasę	„	organizuje szkołę
7.	„ rozstrzyga spory uczniowskie.	„	zapobiega sporom uczniowskim.

- b) wywodów określających zainteresowania samorządowe uczniów (F) oraz stwierdzających, jakie dziedziny pracy samorządowej osiągnęły pozytywne rezultaty (G)

młodzieży

	młodszej		starszej
1.	Samorząd klasowy	Samorząd	szkolny
2.	Koło sportowe	Koła	naukowe i inne
3.	Sąd koleżeński	Zapobieganie	sporom
4.	Poszczególne instytucje samorządowe	Wszelka	praca uspołeczniająca
5.	Zaprawianie do ładu i t. d.	Kształtowanie	charakteru i t. d.
6.	Zbliżenie do szkoły.	Przygotowanie	do życia.

Ad 3. Blok negatywny.

Blok negatywny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Dlaczego jesteś przeciwnikiem samorządu uczniowskiego? (H) Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu? (I) Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej? (K) Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze? (L) Jak można wszystkich uczniów pociągnąć do pracy samorządowej? (M) — Odpowiedzi te ujawniają stosunek negatywny wzgl. krytyczny do poczynań samorządu uczniowskiego oraz zawierają propozycje reform i ulepszeń.

Motywy negatywne — występujące w ramach argumentacji zwalczającej samorząd uczniowski (H), lub w uwagach krytycznych, odnoszących się do jego poczynań (I), lub też w wywodach tłumaczących brak udziału w pracy samorządowej (K) — o ile dany motyw występuje również w propozycjach reform (L), prowadzących w szczególności do aktywizacji każdego ucznia (M) — (a zatem występujące w którymkolwiek z kręgów H, I, K, o ile zachodzą się również w którymkolwiek z kręgów L, M)

młodzieży

młodszej

starszej

1. Samorząd klasowy jest źle zorganizowany	Samorząd szkolny jest źle zorganizowany (samorządy klasowe są nieskoordynowane, w klasach wyższych beztreściowe)
2. Wychowanie cielesne jest zaniedbane	Wychowanie duchowe jest zaniedbane
3. Brak sądu koleżeńskiego oraz sankcyj karnych	Brak warunków czyniących sąd koleżeński zbędnym
4. Poszczególne instytucje samorządowe są wadliwie zorganizowane	Całokształt pracy samorządowej niedomaga
5. Samorząd nie zaprawia do ładu, karności, i t. d.	Samorząd nie wychowuje człowieka, nie przyczynia się do rozwoju jednostek kierowniczych
6. Stosunek uczniów do nauczycieli jest nieodpowiedni	Stosunek nauczycieli do uczniów jest nieodpowiedni (stosowanie przymusu, nieuznawanie samorządu oraz zacieśnianie jego zakresu)
7. Urzędnicy samorządowi, wyłonieni przez młodzież są nietaktowni.	Młodzież jest niedojrzała do samorządu.

Konieczne tedy są reformy zmieniające powyższy stan rzeczy.

III. RÓŻNICE PŁCI

żeńskiej w 7 szkołach — 866 uczenic. Młodzieży męskiej w 7 szkołach — 924 uczniów.

Wszelkie, poniżej przytoczone, odpowiednie normy procentowe odnoszą się do cyfr powyższych.

Krąg A. Czy jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

W grupie młodzieży żeńskiej znajdujemy więcej zwolenniczek samorządu uczniowskiego 833 (96%) niż w grupie młodzieży męskiej 828 (89%). — [W związku z tem znachodzimy w grupie młodzieży żeńskiej mniejszą ilość jego przeciwniczek 31 (4%) niż w grupie młodzieży męskiej 80 (9%)]. — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów 16 (2%) niż uczenic 2 (0%).

Krąg B. Czy bierzesz udział w życiu samorządowem?

W grupie młodzieży żeńskiej znajdujemy więcej uczenic czynnych 492 (57%) niż w grupie młodzieży męskiej 396 (43%). — [W związku z tem znachodzimy w grupie młodzieży żeńskiej mniejszą ilość uczenic biernych 350 (40%) niż w grupie młodzieży męskiej 457 (49%)]. — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów 71 (8%) niż uczenic 24 (3%).

Krąg C. Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie?

W grupie młodzieży żeńskiej znajdujemy więcej uczenic uznających wyniki pracy samorządu uczniowskiego jako naogół zadowolające 589 (68%) [w tem całkowicie zadowolające 230 (27%) — częściowo zadowolające 359 (41%)] — niż w grupie młodzieży męskiej 508 (55%) [w tem całkowicie zadowolające 212 (23%) — częściowo zadowolające 296 (32%)]. — [W związku z tem znachodzimy w grupie młodzieży żeńskiej mniejszą ilość uczenic oceniających działalność samorządu uczniowskiego ujemnie 143 (17%) niż w grupie młodzieży męskiej 168 (18%)]. — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów 248 (27%) niż uczenic 134 (15%).

Uwaga odnosząca się do kręgów D — M.

Odpowiedzi uczniów zawarte w kręgach następnych rozpadają się na

1. **wyłączne** — poruszane jedynie przez młodzież żeńską, względnie męską,
2. **wspólne** — poruszane zarówno przez młodzież żeńską jak i męską.

Odpowiedzi wspólne młodzieży żeńskiej oraz męskiej występują w różnorodnym stosunku liczbowym w rozważaniach obu grup młodzieży :

- a) **przeważająco** — w wypowiedzeniach jednej z grup młodzieży żeńskiej lub męskiej, o ile różnica obu odnośnych cyfr wynosi więcej niż 20% ich liczebności,
- b) **równomiernie** — w wypowiedzeniach obu grup młodzieży, o ile różnica obu odnośnych cyfr wynosi mniej niż 20% ich liczebności.

Wywody młodzieży żeńskiej nie stanowią kontrastu do rozważań młodzieży męskiej — nie dadzą się tedy przeciwstawić sobie (jak to uczyniliśmy w poprzednim rozdziale odnośnie do rozważań młodzieży młodszej i starszej). Niemniej jednak wydaje się nam rzeczą możliwą i wskazaną podkreślenie (wg. kryterjów stosowanych w poprzednim rozdziale) najbardziej charakterystycznych odpowiedzi (wyłącznych i wspólnych i t. d.) w każdej grupie młodzieży i to przez dokonanie odpowiednich, syntetycznych ich zestawień. Syntez tych nie przeciwstawiamy sobie — raczej zestawiamy je z sobą.

Krąg D. Dlaczego jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

Odpowiedzi młodzieży

1. **żeńskej** — Samorząd zacieśnia węzły koleżeństwa, przyjaźni, wspólnoty życiowej uczenic, szczególnie w obrębie klasy, na której organizację wywiera dodatni wpływ, starając się o utrzymanie w sali szkolnej porządku, ładu, czystości, ozdobienie jej wnętrza i t. d. — Samorząd zachęca również uczennice do sumiennego wykonywania swych obowiązków w zakresie nauki szkolnej, zwalczając w szczególności przestępstwa uczniowskie w każdej postaci.
2. **męskiej** — Samorząd uzupełnia wychowanie szkolne, gdyż doskonalili młodzież, przyspieszając jej rozwój cielesny i umysłowy. Uczeń staje się wskutek tego jednostką samodzielną, niekiedy kierowniczą, zdolną do współzawodnictwa

życiowego, nabywa on nadto ogłady towarzyskiej, bez której w życiu obejść się nie można. — Samorząd stara się zbliżyć nauczyciela do ucznia, by umożliwić mu bliższe poznanie wychowanka, co z natury rzeczy ułatwia pracę nauczycielską. — Pozycja jednak ucznia w szkole jest szczególnie trudna, gdyż stosunek jego do nauczycielstwa pozostawia wiele do życzenia. Uczniowie muszą się bronić. Zbliżają się do siebie, tworząc jednolity front solidarności koleżeńskiej. Wyłania się przedstawicielstwo uczniów celem obrony słusznych interesów ucznia i klasy (tworzenia praw, statutów, regulaminów), w szczególności zaś sąd koleżeński celem zmniejszenia jurysdykcji nauczycielskiej przez przekazanie sporów uczniowskich kompetencji czynników samorządowych.

Krąg E. Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej?

Wywody kręgu E są analogiczne do argumentacji kręgu poprzedniego D.

Krąg F. Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej — Uczenice interesują się głównie samorządem klasowym, dbając szczególnie o ozdobienie wnętrza klasy — nadto interesują się samopomocą koleżeńską, kasą oszczędności, harcerstwem, Czerwonym Krzyżem, Sodalicią Marjańską, pismem uczniowskim. — Uczenice interesują się sposobem pokrycia wydatków samorządowych, starają się zrozumieć istotę i zadania samorządu uczniowskiego.
2. męskiej — Uczniowie interesują się głównie samorządem szkolnym — nadto kołem sportowem, kołami naukowemi, spółdzielnią sklepikową i wytwórczą. Uczniowie interesują się wszystkim, co przysposabia do życia społecznego, towarzyskiego.

Krąg G. Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej — Uczenice uznają rezultaty działalności samorządu w dziedzinie samorządu klasowego, utrzymania porządku, ładu, czystości sali szkolnej, w szczególności zaś jej ozdobienia. — Ponadto uznają uczenice owocną działalność samopomocy koleżeńskiej, kasy oszczędności, klubu towarzyskiego, czytelnicy, biblioteki, harcerstwa, Czerwonego Krzyża,

Sodalicji Marjańskiej, pisma uczniowskiego. — Uczniwie widzą skuteczność zabiegów prowadzących do pokrycia wydatków samorządowych, uznają celowość oddziaływań samorządu prowadzących do zacieśnienia węzłów koleżeństwa i przyjaźni, nadto zwalczania przestępstw uczniowskich.

2. męskie j — Uczniowie uznają rezultaty działalności samorządu w dziedzinie samorządu szkolnego. — Ponadto uznają uczniowie owocną działalność koła sportowego, kół naukowych, spółdzielni sklepikowej i wytwórczej oraz sądu koleżeńskiego. — Uczniowie widzą skuteczność oddziaływań samorządowych, przysposabiających ich do życia społecznego, towarzyskiego; uznają z jednej strony celowość poczynań zbliżających nauczyciela do ucznia, z drugiej zaś utworzenia silnej organizacji uczniowskiej celem obrony interesów uczniowskich (tworzenia praw, statutów, regulaminów, obowiązujących wszystkich).

Krąg H. Dlaczego jesteś przeciwnikiem samorządu uczniowskiego ?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej —
2. męskiej — Praca samorządu jest chaotyczna — samorząd zaniedbuje wychowanie cielesne (mało sportu, imprez sportowych) — przedstawicielstwo uczniów zawodzi na całej linii, wybrani uczniowie są nietaktowni, zrażają sobie kolegów wywyższaniem się ponad szary tłum uczniów, dyktatorską wobec nich postawą, nie posiadają oni autorytetu, praca ich jest bezowocna, zapał słomianym ogniem, kwitną nadużycia, donosicielstwo i t. d., jedność koleżeńska jest przez nich rozbita. — Sąd koleżeński również nie spełnia swego zadania. — Zakres samorządu uczniowskiego jest nikły, samorządność uczniowska jest tedy jeno pozorna.

Krąg I. Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu ?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej — Organizacja i działalność samorządu klasowego są wadliwe — w izbie szkolnej brak ładu, porządku, czystości, wewnątrz jej jest nieozdobione lub niewystarczająco udekorowane; sprawność, autorytet i zgodność zarządów klasowych są niewystarczające — brak samorządów klas niższych — samorządy klas wyższych są beztreściowe. — Niektóre instytucje samorządowe są źle zorganizowane, względnie wadliwie funkcjonują np. samopomoc koleżeńska, klub towarzyski,

Czerwony Krzyż. — Uczennice nie są dostatecznie żyte, za-przyjaźnione. W pracy samorządowej jest wiele czczego gadulstwa. — Samorząd nie roztacza opieki nad uczenicami lękliwymi.

2. męskiej — Organizacja i działalność samorządu szkolnego są wadliwe, w szczególności zaniedbuje samorząd wychowanie cielesne (mało sportu, imprez sportowych) oraz umysłowe (wadliwa organizacja wzgl. funkcjonowanie kół naukowych). — Nauczyciel nie zbliżył się w dostatecznej mierze do ucznia. Pozycja uczniów w szkole jest nadal ciężka. Niestety, przedstawicielstwo ich nie umie wywiązać się w tej sytuacji z swych zasadniczych zadań i obowiązków. Wybrani uczniowie nie interweniują w odpowiedniej chwili, tworzą oni biurokrację, załatwiająca schematycznie poruczone im agendy, niektórzy z nich piastują po kilka urzędów; bawią się oni w układanie kunsztownych statutów i regulaminów, które są zbędne. — Sąd koleżeński również nie spełnia swego zadania. — Zakres działania samorządu jest nikły, nauczycielstwo wywiera bowiem decydujący wpływ na jego działalność, ograniczając do minimum znaczenie czynnika samorządowego. Nauczycielstwo nie uznaje samorządu, wzgl. uchwał samorządowych, wywiera często przymus na uczniach, w szczególności narzuca im swych kandydatów podczas wyborów. — Świadomość samorządowa jest nikła. — Praca samorządu jest powierzchowna, mało intensywna, brak jej jasno wytkniętego celu działania, przynosi ona bardziej materialne niż ideowe korzyści. — Samorząd nie otacza opieką uczniów wyjątkowych, lęka się poruszyć sprawy życia seksualnego młodzieży.

Krąg K. Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej — Uczennice nie biorą udziału w pracy samorządowej z powodu tego, że organizacja i działalność samorządu klasowego są wadliwe, w szczególności samorząd klasowy ma nikły krąg działania, koleżanki klasowe nie są żyte. — Większość uczennic nie bierze udziału w pracy samorządowej, nie wybrano ich bowiem do zarządów uczniowskich, pozostając na uboczu, tracą wiarę w własne siły; brak uczennicom zdolności organizacyjnej.

2. męskiej — Uczniowie nie biorą udziału w pracy samorządowej z powodu tego, że praca ta jest chaotyczna, samorząd zaniedbuje wychowanie cielesne (mało imprez sportowych), przedstawicielstwo uczniów nie spełnia swego zadania, wybrani uczniowie są nietaktowni wobec swych kolegów, nadto są nieudolni, niepoważni, popełniają nadużycia, nie posiadają autorytetu i t. d.; nauczycielstwo obraża uczniów, wywiera na nich przymus; samorząd nie ma jasno wytkniętego celu działania, brak mu treści, idei, mało czynu, zniechęca on uczniów wybitniejszych, przeciążając ich wzgl. paralizując ich poczynania, dla uczniów tego pokroju brak częstokroć terenu pracy samorządowej; dopuszcza się jedynie wychowanków starszych do pełnienia odpowiedzialnych funkcji samorządowych.

Krąg L. Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej — Należy zreorganizować samorząd klasowy przez usprawnienie zarządów klasowych, nadanie im autorytetu i t. d. — Należy stworzyć wzgl. zreorganizować następujące instytucje samorządowe: samopomoc koleżeńską, koło pracy społecznej, koło artystyczne, literackie, Czerwony Krzyż.
2. męskiej — Należy zreorganizować samorząd szkolny. — Należy położyć nacisk na wychowanie cielesne (więcej sportu, imprez sportowych) oraz umysłowe (zebrania uczniowskie powinny zajmować się głównie pracą naukową, na drugim planie roztrząsaniem problemów aktualnych). — Należy zbliżyć nauczycieli do uczniów, przyczem wybitniejsi uczniowie mogliby jako pełnomocnicy nauczycieli wyręczać ich ponieważ w pracy pedagogicznej lub dydaktycznej. — Ze względu na trudne położenie ucznia w szkole należy usprawnić przedstawicielstwo uczniowskie, nauczyć wybranych uczniów taktu i uprzejmości, nadto pracy żywej, pozbawionej biurokratycznego formalizmu. — Należy powołać do życia sądy koleżeńskie, któreby mogły sprostać swym zadaniom. — Należy wzmocnić dyscyplinę i wystąpić z sankcjami i karnymi względem każdego ucznia, który ją w czemkolwiek naruszy. — Zakres działania samorządu należy rozszerzyć, m. i. wprowadzić system daltoński; natomiast poprawę zadań piśmiennych przez uczniów oraz dyżury uczniowskie na pauzach należy znieść. — Nauczycielstwo winno respektować samorząd i jego uchwały,

zaniechać środków represyjnych wobec uczniów, w szczególności wykluczania ich z samorządu jako kary za przewinienia.— Należy ułatwiać wybijanie się uczniów szczególnie uzdolnionych. Należy zająć się problemem seksualnym młodzieży. — Należy dopuszczać uczniów młodszych do pełnienia odpowiedzialnych funkcji samorządowych. — Należy stworzyć komisję dla badania problemów samorządu, nawiązać stosunki z kołami rodziców, z samorządami innych szkół. — Należy uczniom klas starszych pozwolić palić papierosy.

Krąg M. Jak można wszystkich uczniów pociągnąć do pracy samorządowej?

Odpowiedzi młodzieży

1. żeńskiej — Należy stosować zamiast systemu wyborów system ochotniczy, każdą uczenicę zainteresować pracą samorządową, każdej przydzielić odpowiedni jej odcinek — względnie należy przebudować system wyborczy, a mianowicie: zarządzać wybory częstsze, wybierać większą ilość uczenic i to coraz inne. — Należy zacieśniać stosunki koleżeńskie, zaprawiać do regularnego płacenia składek.
2. męskiej — Należy urządzać jaknajwięcej imprez sportowych. — Należy powierzać każdemu uczniowi najwyżej jeden urząd. — Należy wyjaśnić uczniom, że samorząd to ucieczka przed zbyt wielkim wpływem nauczycieli. — Nauczycielstwo nie powinno stosować przymusu. — Należy rozbudować samorząd, stworzyć nowe działy pracy samorządowej. — Należy położyć nacisk na wychowanie najmłodszych, ewentualnie powierzać uczniom starszym patronat nad poszczególnymi uczniami młodszymi.

Ad A — M.

Kręgi A — M dzielimy na trzy bloki 1) przeciwstawny, 2) pozytywny, 3) negatywny.

Ad 1. Blok przeciwstawny.

Blok przeciwstawny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Czy jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego? (A) Czy bierzesz udział w życiu samorządowym? (B) Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie? (C)

Tablica 2.

Kregi	Uczniowie zajmujący stanowisko				Brak odpowiedzi	
	pozytywne		negatywne		w grupie młodzieży	
	w grupie młodzieży		w grupie młodzieży		w grupie młodzieży	
	żeńskej	męskiej	żeńskej	męskiej	żeńskej	męskiej
A	833 96 ⁰ / ₀	828 89 ⁰ / ₀	31 4 ⁰ / ₀	80 9 ⁰ / ₀	2 0 ⁰ / ₀	16 2 ⁰ / ₀
B	492 57 ⁰ / ₀	396 43 ⁰ / ₀	350 40 ⁰ / ₀	457 49 ⁰ / ₀	24 3 ⁰ / ₀	71 8 ⁰ / ₀
C	589 68 ⁰ / ₀	508 55 ⁰ / ₀	143 17 ⁰ / ₀	168 18 ⁰ / ₀	134 15 ⁰ / ₀	248 27 ⁰ / ₀

1. W grupie młodzieży żeńskiej znajdujemy więcej zwolenniczek samorządu uczniowskiego (A), uczenic czynnych (B) oraz uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające (C) niż w grupie młodzieży męskiej. — (W związku z tem znachodzimy w grupie młodzieży żeńskiej mniejszą ilość przeciwniczek samorządu uczniowskiego (A), uczenic biernych (B) oraz oceniających działalność jego ujemnie (C) niż w grupie młodzieży męskiej). — Na powyższe pytania (A, B, C) nie odpowiedziało więcej uczniów niż uczenic.
2. W obu grupach młodzieży żeńskiej i męskiej znajdujemy najwięcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A) — mniej uczniów uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające (C) — najmniej zaś uczniów biorących czynny udział w pracy samorządowej (B). — [W związku z tem znachodzimy w nich najmniej przeciwników samorządu uczniowskiego (A) — więcej uczniów oceniających działalność jego ujemnie (C) — najwięcej zaś uczniów nie biorących czynnego udziału w pracy samorządowej (B)]. — W obu grupach młodzieży nie odpowiedziało najwięcej uczniów na pytanie trzecie (C), mniej na pytanie drugie (B), najmniej na pytanie pierwsze (A).

Ad 2. Blok pozytywny.

Blok pozytywny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Dlaczego jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego? (D) Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej? (E) Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie? (F)

Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki? (G)

Motywy pozytywne — występujące w ramach

a) argumentacji uzasadniającej samorząd uczniowski (D) [oraz udział czynny w pracy samorządowej (E)]

młodzieży

1. żeńskiej — Samorząd zacieśnia węzły przyjaźni, organizuje klasę i wpływa dodatnio na postępy i zachowanie uczenic.
 2. męskiej — Samorząd rozwija ucznia cieleśnie i umysłowo, usamodzielniając go. — Na terenie szkoły z jednej strony usiłuje zbliżyć go do nauczycielstwa, z drugiej strony zaś bronić go w stosunku do wychowawców zapomocą swego przedstawicielstwa i sądu koleżeńskiego.
- b) wywodów określających zainteresowania samorządowe uczniów (F) oraz stwierdzających, jakie dziedziny pracy samorządowej osiągnęły pozytywne rezultaty (G)

młodzieży

1. żeńskiej — Uczenice interesują się głównie samorządem klasowym, nadto samopomocą, kasą oszczędności, harcerstwem, Czerwonym Krzyżem, Sodalicią Marjańską, pismem uczniowskim oraz sposobami pokrycia wydatków samorządowych. — Uznają one również rezultaty osiągnięte na płaszczyźnie powyższych poczynań.
2. męskiej — Uczniowie interesują się głównie samorządem szkolnym nadto kołem sportowym, kołami naukowymi, spółdzielnią sklepikową i wytwórczą oraz przysposobieniem uczniów do życia społecznego i towarzyskiego. — Uznają oni również rezultaty osiągnięte na płaszczyźnie powyższych poczynań.

Ad 3. Blok negatywny.

Blok negatywny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Dlaczego jesteś przeciwnikiem samorządu uczniowskiego? (H) Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu? (I) Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej? (K) Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze? (L) Jak można wszystkich uczniów pociągnąć do pracy samorządowej? (M).

Motywy negatywne — występujące w ramach argumentacji zwalczającej samorząd uczniowski (H), lub w uwagach krytycznych, odnoszących się do jego poczynań (I), lub też w wywodach tłumaczących brak udziału w pracy samorządowej (K) — o ile dany motyw występuje również w propozycjach reform (L), prowadzących w szczególności do aktywizacji każdego ucznia (M)

młodzieży

1. żeńskiej — Organizacja i działalność samorządu klasowego są wadliwe. — Samopomoc i Czerwony Krzyż funkcjonują nieodpowiednio. — Uczennice nie są zżyte. — Wiele uczennic nie bierze udziału w pracy samorządowej, nie zostały bowiem wybrane. — Uczennice proponują również reformy dla usunięcia powyższych niedomagań.
2. męskiej — Organizacja i działalność samorządu szkolnego są wadliwe. — Samorząd zaniedbuje wychowanie cielesne i umysłowe. — Na terenie szkoły z jednej strony niema zbliżenia nauczycieli do uczniów, z drugiej zaś ani przedstawicielstwo uczniowskie, ani sąd koleżeński nie stanęły na wysokości zadania. — Zakres działania samorządu jest nikły, nauczycielstwo nie uznaje go, wzgl. jego poczynań, wywiera często przymus na uczniu. — Samorząd nie otacza opieką uczniów wybitnych, nie daje im terenu pracy, nie zajmuje się problemem seksualnym młodzieży, nie zatrudnia uczniów młodszych. — Uczniowie proponują również reformy dla usunięcia powyższych niedomagań.

IV. RÓŻNICE NARODOWOŚCI, WZGLĘDNIE WYZNANIA

Wywody dotyczące młodzieży ugrupowanej według różnicy wieku i płci objąć mogły wszystkich uczniów, wzgl. uczennice 14 szkół średnich (w tym 2-ch seminarjów nauczycielskich), w których przeprowadzono ankietę. — W rozważaniach dotyczących młodzieży ugrupowanej wg. różnicy narodowości, wzgl. wyznania nie mogą być uwzględnione:

1. 4 zakłady naukowe pod względem etniczno-konfesyjnym mieszane — na skutek anonimowości ankiety,
2. 2 seminarja nauczycielskie, należące do tej samej grupy etniczno-konfesyjnej — na skutek niemożności przeciwstawienia im w ramach odmiennej grupy szkolnej zakładów tego samego typu.

W rezultacie odpada ze sfery porównawczej 6 powyższych uczelni — pozostaje zaś 8 szkół rozgrupowanych w sposób następujący:

3 uczelnie pod względem narodowo-wyznaniowym polskochrześcijańskie, w których odsetek młodzieży żydowskiej z powodu swej znikomości nie wchodzi w grę zupełnie — ogółem 530 uczniów,

5 uczelni pod względem narodowo-wyznaniowym żydowskich — ogółem 536 uczniów.

Wszelkie, poniżej przytoczone, odpowiednie normy procentowe odnoszą się do cyfr powyższych.

Krąg A. Czy jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

W grupie młodzieży żydowskiej znajdujemy więcej zwolenników samorządu uczniowskiego 516 (96%) niż w grupie młodzieży polskiej 467 (88%). — [W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży żydowskiej mniejszą ilość jego przeciwników 20 (4%) niż w grupie młodzieży polskiej 45 (9%).] — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów polskich 18 (3%) niż żydowskich 0 (0%).

Krąg B. Czy bierzesz udział w życiu samorządowym?

W grupie młodzieży żydowskiej znajdujemy więcej uczniów czynnych 265 (49%) niż w grupie młodzieży polskiej 202 (38%). — [W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży żydowskiej mniejszą ilość uczniów biernych 233 (44%) niż w grupie młodzieży polskiej 315 (60%).] — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów żydowskich 38 (7%) niż polskich 13 (2%).

Krąg C. Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie?

W grupie młodzieży żydowskiej znajdujemy więcej uczniów uznających wyniki pracy samorządu uczniowskiego jako naogół zadowalające 329 (61%) — [w tem całkowicie zadowalające 130 (24%) — częściowo zadowalające 199 (37%)] — niż w grupie młodzieży polskiej 249 (47%) [w tem całkowicie zadowalające 90 (17%) — częściowo zadowalające 159 (30%)]. — [W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży żydowskiej mniejszą ilość uczniów oceniających działalność samorządu uczniowskiego ujemnie 91 (17%) niż w grupie młodzieży polskiej 144 (27%).] — Na powyższe pytanie nie odpowiedziało więcej uczniów polskich 137 (26%) niż żydowskich 116 (22%).

Uwaga odnosząca się do kręgów D — M.

Odpowiedzi uczniów zawarte w kręgach następnych rozpadają się na

1. **wyłączne** — poruszane jedynie przez młodzież polską, wzgl. żydowską,
2. **wspólne** — poruszane zarówno przez młodzież polską jak i żydowską.

Odpowiedzi **wspólne** młodzieży polskiej oraz żydowskiej występują w różnorodnym stosunku liczbowym w rozważaniach obu grup młodzieży:

- a) **przeważająco** — w wypowiedzeniach jednej z grup młodzieży: polskiej lub żydowskiej, o ile różnica obu odnośnych cyfr wynosi więcej niż 20% ich liczebności,
- b) **równomiernie** — w wypowiedzeniach obu grup młodzieży, o ile różnica obu odnośnych cyfr wynosi mniej niż 20% ich liczebności.

Wywody młodzieży polskiej nie stanowią kontrastu do rozważań młodzieży żydowskiej—nie dadzą się tedy przeciwstawić sobie (jak to uczyniliśmy w II rozdziale odnośnie do rozważań młodzieży młodszej i starszej). Niemniej jednak wydaje się nam rzeczą możliwą i wskazaną podkreślenie (wg. kryteriów stosowanych w poprzednich rozdziałach) najbardziej charakterystycznych odpowiedzi (wyłącznych i wspólnych i t. d.) w każdej grupie młodzieży i to przez dokonanie odpowiednich, syntetycznych ich zestawień. Syntez tych nie przeciwstawiamy sobie — raczej **zestawiamy je ze sobą**.

Krąg D. Dlaczego jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

Odpowiedzi młodzieży

1. **polskiej** — Samorząd zaprawia do ładu, porządku i czystości, nadto karności, dyscypliny, obowiązkowości. — Samorząd podnosi poziom etyczny ucznia oraz doskonali go — uczy on zaradności, rzutkości, praktyczności, systematyczności, umożliwia nabycie wprawy organizacyjnej. — Samorząd

prowadzi do wspólnej pracy uczniów, organizuje klasę szkolną, wywiera dodatni wpływ na członków zespołu klasowego, zbliża ich do siebie, jednoczy i solidaryzuje, tworzy opinię publiczną klasy, podnosi jej godność i honor. — Samorząd wywiera dodatni wpływ na postępy ucznia w nauce szkolnej, zwalcza przestępstwa uczniowskie, ułatwia pracę nauczycielom, podnosi znaczenie szkoły. — Samorząd umożliwia powstanie sądu koleżeńskiego.

2. żydowskiej — Samorząd przygotowuje do życia, społecznia, usamodzielnia. — Samorząd podnosi poziom umysłowy i cielesny młodzieży, uczy krytycyzmu, samooceny własnego postępowania, odpowiedzialności za słowa i czyny. — Samorząd zaprawia do pracy twórczej, ideowej, prowadzącej do poznania własnego ja. — Samorząd uzupełnia wychowanie szkolne, zmienia na lepsze stosunek ucznia do szkoły i nauczycielstwa.

Krąg E. Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej?

Wywody kręgu E są analogiczne do argumentacji kręgu poprzedniego D.

Krąg F. Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Uczniowie interesują się głównie organizacją samorządu klasowego, wspólną pracą uczniów w jego ramach, szczególnie zaś utrzymaniem ładu, porządku, czystości klasy oraz jej ozdobieniem. — Uczniowie interesują się nadto świetlicą, harcerstwem, Czerwonym Krzyżem, sądem koleżeńskim oraz sprawą polepszenia postępów w nauce szkolnej. — Uczniowie interesują się zaprawianiem młodzieży w ogólności do ładu, porządku, czystości, karności i dyscypliny. — Uczniowie interesują się kształtowaniem charakteru, podnoszeniem poziomu etycznego wychowanków szkolnych. — Uczniowie interesują się nabyciem umiejętności gospodarowania, szczególnie w zakresie skarbowości, wdrożeniem do pracy organizacyjnej.
2. żydowskiej — Uczniowie interesują się głównie organizacją samorządu szkolnego, nadto samopomocą koleżeńską, kołami naukowymi, kołem sportowym, czytelnią, warsztatami, pismem uczniowskim oraz problemem zbliżenia ucznia do szkoły i nauczycielstwa. — Uczniowie interesują się pracą spo-

łeczno-narodową, w szczególności ściąganiem składek na Fundusz Narodowy. — Uczniowie interesują się usamodzielnieniem wychowanków szkolnych, w ogólności zaś problemem samorządu uczniowskiego.

Krąg G. Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Uczniowie uznają rezultaty pracy samorządowej w dziedzinie samorządu klasowego, wspólnej pracy uczniów w jego ramach, w szczególności utrzymania ładu, porządku i czystości w sali szkolnej oraz jej ozdobienia; nadto na terenie świetlicy, harcerstwa, Czerwonego Krzyża oraz walki z przestępstwami uczniowskimi celem ułatwienia pracy nauczycielskiej. — Uczniowie podkreślają z uznaniem poczynania samorządowe, zmierzające do podniesienia poziomu etycznego młodzieży, zaprawienia jej do gospodarowania szczególnie w zakresie skarbowości, wdrożenia jej do pracy organizacyjnej, której rezultatem jest stworzenie silnej organizacji uczniowskiej.
2. żydowskiej — Uczniowie uznają rezultaty pracy samorządowej w dziedzinie samopomocy koleżeńskiej, kół naukowych, koła sportowego, czytelnicy, warsztatów, nadto zbliżenia ucznia do szkoły i nauczycielstwa. — Uczniowie podkreślają z uznaniem poczynania samorządowe, zmierzające do uspołecznienia, unarodowienia i uobywatelenia młodzieży, ściągania składek na Fundusz Narodowy, wniesienia ideowości w życie uczniów.

Krąg H. Dlaczego jesteś przeciwnikiem samorządu uczniowskiego?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Sąd koleżeński jest niesprawiedliwy.
2. żydowskiej — Samorząd uczniowski posiada zbyt szczupły zakres działania, jest tedy fikcją samorządności.

Krąg I. Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Organizacja i działalność samorządu klasowego są wadliwe, brak zebrań klasowych, jedności klasowej; samorząd klas wyższych jest beztreściowy. — Samorząd nie potrafił wykorzenić przestępstw uczniowskich. — Organizacja karności jest wadliwa — brak podniesienia poziomu

etycznego młodzieży — brak świadomości samorządowej — młodzież nie płaci składek samorządowych — praca samorządowa nie jest intensywna. — Wadliwie funkcjonują samopomoc, czytelnia, sąd koleżeński. — Młodzież zdradza idee harcerstwa. — Wybrane przez uczniów zarządy są niedołążne, nie posiadają autorytetu, członkowie ich są nietaktowni. — Nauczycielstwo wywiera przymus na uczniach, nie respektuje samorządu, ni jego uchwał.

2. żydowskiej — Samorząd nie uspołecznia uczniów w dostatecznej mierze — praca społeczno-narodowa szwankuje — koła naukowe oraz klub towarzyski funkcjonują wadliwie. — Samorząd nie zajmuje się uczniami wybitnymi — brak zbliżenia nauczycieli do uczniów. — Samorząd uczniowski posiada zbyt szczupły zakres działania, jest tedy karykaturą samorządności.

Krąg K. Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Uczniowie nie biorą udziału w pracy samorządowej z powodu tego, że brak samorządów klasowych, wzgl. funkcjonują wadliwie, brak świadomości samorządowej, zarządy uczniowskie są niedołążne, nie posiadają autorytetu, członkowie ich są nietaktowni wobec kolegów — brak wyboru, brak czasu, uczniowie przeciążeni są obowiązkami, nie dopuszcza się młodszych do pracy, brak wiary w własne siły.
2. żydowskiej — Uczniowie nie biorą udziału w pracy samorządowej z powodu nikłego zakresu działania samorządu uczniowskiego, braku terenu pracy, wadliwości kół naukowych.

Krąg L. Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Należy usprawnić samorząd klasowy. — Należy dodać do pomocy wychowawcom uczniów wybitniejszych, którzyby ich poniekąd wyręczali w pracy dydaktycznej lub pedagogicznej. — Należy wzmocnić karność, podnieść poziom etyczny młodzieży. — Należy zreorganizować samopomoc i sąd koleżeński, uruchomić koła naukowe, dać Czerwonemu Krzyżowi nowy program. — Należy usprawnić zarządy uczniowskie, podnieść ich autorytet, nie przeciążać pracą, wykonywać nad nimi nieustanną kontrolę. — Należy

skłonić nauczycielstwo do respektowania samorządu i jego uchwał, zezwolenia na pismo uczniowskie.

2. żydowskiej — Należy pogłębić pracę społeczno-narodową. — Należy podwyższyć poziom umysłowy uczniów. — Należy zbliżyć nauczycieli do uczniów, rozszerzyć zakres działania samorządu uczniowskiego, w szczególności wprowadzić system daltoński, nie karać uczniów przez wykluczenie z organizacji samorządowych. Należy zreorganizować koło sportowe i klub towarzyski.

Krąg M. Jak można wszystkich uczniów pociągnąć do pracy samorządowej?

Odpowiedzi młodzieży

1. polskiej — Należy stworzyć, wzgl. zreorganizować samorządy klasowe, popierać pracę zespołową uczniów, zacieśniać węzły koleżeństwa. — Należy wybierać jednomyślnie, wybierać częściej. — Należy urządzać więcej imprez sportowych, podsycać współzawodnictwo uczniów, pobudzać ich ambicję pochwałą, urządzać konkursy uczniowskie. — Należy pracować rzetelnie, działać jasno i szczerze oraz konkretnie, zdawać często sprawę z działalności samorządu. — Należy prosić o poparcie nauczycieli, starać się o odciążenie w nauce szkolnej, by młodzież mogła zająć się sprawami samorządowymi.
2. żydowskiej — Należy podzielić pracę samorządową na mniejsze odcinki, każdemu uczniowi przydzielić jakąś czynność. — Należy wybierać większą ilość uczniów. — Należy położyć nacisk na wychowanie najmłodszych. — Należy przenieść wszelką ideową pracę pozaszkolną na grunt szkolny.

Ad A — M.

Kręgi A — M dzielimy na trzy bloki: 1) przeciwstawny, 2) pozytywny, 3) negatywny.

Ad 1. Blok przeciwstawny.

Blok przeciwstawny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Czy jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego?

(A) Czy bierzesz udział w życiu samorządowym? (B) Czy samorząd uczniowski spełnił naogół swe zadanie? (C)

Tablica 3.

Kreghi	Uczniowie zajmujący stanowisko				Brak odpowiedzi	
	pozytywne		negatywne		w grupie młodzieży	
	w grupie młodzieży		w grupie młodzieży			
	polskiej	żydowsk.	polskiej	żydowsk.	polskiej	żydowsk.
A	467 88%	516 96%	45 9%	20 4%	18 3%	0 0%
B	202 38%	265 49%	315 60%	233 44%	13 2%	38 7%
C	249 47%	329 61%	144 27%	91 17%	137 26%	116 22%

1. W grupie młodzieży żydowskiej znajdujemy więcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A), uczniów czynnych (B) oraz uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające (C) niż w grupie młodzieży polskiej. — (W związku z tem znajdujemy w grupie młodzieży żydowskiej mniejszą ilość przeciwników samorządu uczniowskiego (A), uczniów biernych (B) oraz oceniających działalność jego ujemnie (C) niż w grupie młodzieży polskiej). — Na pytanie pierwsze (A) oraz trzecie (C) nie odpowiedziało więcej uczniów polskich niż żydowskich — na pytanie drugie (B) więcej uczniów żydowskich niż polskich.
2. W obu grupach młodzieży, polskiej i żydowskiej, znajdujemy najwięcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A) — mniej uczniów uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające (C) — najmniej zaś uczniów biorących czynny udział w pracy samorządowej (B). — [W związku z tem znajdujemy w nich najmniej przeciwników samorządu uczniowskiego (A) — więcej uczniów oceniających działalność jego ujemnie (C) — najwięcej zaś uczniów nie biorących czynnego udziału w pracy samorządowej (B)]. — W obu grupach młodzieży nie odpowiedziało najwięcej uczniów na pytanie trzecie (C), mniej na pytanie drugie (B), najmniej na pytanie pierwsze (A).

Ad 2. Blok pozytywny.

Blok pozytywny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Dlaczego jesteś zwolennikiem samorządu uczniowskiego? (D)

Dlaczego bierzesz udział w pracy samorządowej? (E) Jakie dziedziny pracy samorządowej interesują cię szczególnie? (F) Jakie działy pracy samorządowej osiągnęły dodatnie wyniki? (G).

Motywy pozytywne — występujące w ramach

- a) argumentacji uzasadniającej samorząd uczniowski (D), [oraz udział czynny w pracy samorządowej (E)]

m ł o d z i e ż y

1. p o l s k i e j — Samorząd zaprawia do ładu, karności, obowiązkowości, podnosi poziom etyczny młodzieży, uczy zaradności życiowej, umiejętności organizacyjnej, prowadzi do pracy zespołowej uczniów. — Samorząd organizuje klasę szkolną, wpływa na poprawę postępów ucznia w nauce szkolnej, ułatwia pracę nauczycielską, zwalczając przestępstwa szkolne, podnosi znaczenie szkoły. — Samorząd stwarza sąd koleżeński.
 2. ż y d o w s k i e j — Samorząd przygotowuje do życia, uspołecznienia i usamodzielnia, podnosi poziom umysłowy i cielesny młodzieży, uczy krytycyzmu, odpowiedzialności za słowa i czyny, zaprawia do pracy twórczej, ideowej, poznania własnego ja. — Samorząd uzupełnia wychowanie szkolne, zbliża ucznia do szkoły i nauczyciela.
- b) wywodów określających zainteresowania samorządowe uczniów (F) oraz stwierdzających, jakie dziedziny pracy samorządowej osiągnęły pozytywne rezultaty (G)

m ł o d z i e ż y

1. p o l s k i e j — Uczniowie interesują się głównie samorządem klasowym, nadto świetlicą, harcerstwem, Czerwonym Krzyżem — interesują się problemem podniesienia poziomu etycznego młodzieży, zaprawieniem jej do administracji, wdrożeniem do pracy organizacyjnej. — Uznają oni również rezultaty osiągnięte na płaszczyźnie powyższych poczynań.
2. ż y d o w s k i e j — Uczniowie interesują się głównie samopomocą koleżeńską, kołami naukowymi, kołem sportowym, czytelnią, warsztatami, oraz problemem zbliżenia ucznia do szkoły i nauczycielstwa — interesują się pracą społeczno-narodową. — Uznają oni również rezultaty osiągnięte na płaszczyźnie powyższych poczynań.

Ad 3. B l o k n e g a t y w n y .

Blok negatywny obejmuje odpowiedzi uczniów na pytania: Dlaczego jesteś przeciwnikiem samorządu uczniowskiego? (H)

Co zarzucasz samorządowi uczniowskiemu? (I) Dlaczego nie bierzesz udziału w pracy samorządowej? (K) Jakie reformy uważasz za wskazane celem osiągnięcia zmiany na lepsze? (L) Jak można wszystkich uczniów pociągnąć do pracy samorządowej? (M).

Motywy negatywne — występujące w ramach argumentacji zwalczającej samorząd uczniowski (H), lub w uwagach krytycznych, odnoszących się do jego poczynań (I), lub też w wywodach tłumaczących brak udziału w pracy samorządowej (K) — o ile dany motyw występuje również w propozycjach reform (L), prowadzących w szczególności do aktywizacji każdego ucznia (M)

młodzieży

1. polskiej — Organizacja i działalność samorządu uczniowskiego są wadliwe — brak karność — brak podniesienia poziomu etycznego młodzieży — praca samorządowa nie jest intensywna — brak świadomości samorządowej — samopomoc nie spełnia swego zadania — sąd koleżeński jest niesprawiedliwy — zarządy uczniowskie są niedołążne, nie posiadają autorytetu, członkowie ich są nietaktowni wobec kolegów — nauczycielstwo nie respektuje samorządu i jego uchwał — wielu uczniów nigdy nie wybierają koledzy do zarządów — uczniowie nie mają czasu dla zajęć samorządowych. Uczniowie proponują również reformy dla usunięcia powyższych niedomagań.
2. żydowskiej — Samorząd nie uspołecznia uczniów dostatecznie — praca społeczno-narodowa szwankuje — koła naukowe, koło sportowe, klub towarzyski nie spełniają swego zadania — brak zbliżenia nauczycieli do uczniów — samorząd uczniów posiada zbyt szczupły zakres działania, jest tedy fikcją samorządności. — Uczniowie proponują również reformy dla usunięcia powyższego stanu rzeczy.

V. UWAGI KOŃCOWE

Uwagi poniższe odnoszą się do trzech rozpatrywanych w powyższych rozdziałach ugrupowań młodzieży: młodszej i starszej — żeńskiej i męskiej — polskiej i żydowskiej.

1. Porównanie bloków przeciwstawnych powyższych ugrupowań młodzieży:

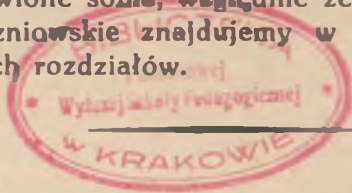
- a) Młodzież grup: młodszej, żeńskiej i żydowskiej odpowiada identycznie na pytania A, B, C. — W grupach młodzieży młodszej, żeńskiej i żydowskiej znajdujemy więcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A), uczniów czynnych (B) oraz oceniających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające (C) niż w grupach młodzieży starszej, męskiej i polskiej. — (W związku z tem znachodzimy w grupach młodzieży młodszej, żeńskiej i żydowskiej mniejszą ilość przeciwników sam. uczn. (A), uczniów biernych (B) oraz oceniających działalność jego ujemnie (C) niż w grupach młodzieży starszej, męskiej i polskiej). — Na pytanie pierwsze (A) i trzecie (C) nie odpowiedziało więcej młodzieży starszej, męskiej i polskiej niż młodszej, żeńskiej i żydowskiej — natomiast na pytanie drugie (B) nie odpowiedziało więcej młodzieży starszej, męskiej i żydowskiej (wyjątkowo) niż młodszej, żeńskiej i polskiej (wyjątkowo).
- b) W wszystkich trzech rozpatrywanych ugrupowaniach młodzieży: młodszej i starszej—żeńskiej i męskiej—polskiej i żydowskiej znajdujemy najwięcej zwolenników samorządu uczniowskiego (A) — mniej uczniów uznających wyniki pracy samorządowej jako naogół zadowolające (C) — najmniej zaś uczniów biorących czynny udział w pracy samorządowej (B). — [W związku z tem znachodzimy w nich najmniej przeciwników samorządu uczniowskiego (A) — więcej uczniów oceniających działalność jego ujemnie (C) — najwięcej zaś uczniów nie biorących czynnego udziału w pracy samorządowej (B)]. — W wszystkich trzech ugrupowaniach młodzieży nie odpowiedziało najwięcej uczniów na pytanie trzecie (C), mniej na pytanie drugie (B), najmniej zaś na pytanie pierwsze (A).
2. Porównanie bloków pozytywnych i negatywnych powyższych ugrupowań młodzieży.

Na pytania D, E, F, G. bloku pozytywnego oraz H, I, K, L, M. bloku negatywnego dają uczniowie ugrupowań młodzieży

- a) młodszej i starszej — odpowiedzi dające się przeciwstawić sobie w sposób analityczny, przyczem poszczególne człony analizy tworzą pary kontrastowe, charakteryzujące dosadnie odmienny sposób odnoszenia się odnośnych grup młodzieży do samorządu uczniowskiego,

- b) żeńskiej i męskiej oraz polskiej i żydowskiej — odpowiedzi dające się jedynie zestawić z sobą w sposób syntetyczny, przyczem poszczególne syntezy tworzą całości charakterystyczne dla sposobu odnoszenia się odnośnych grup młodzieży do samorządu uczniowskiego.

Przeciwstawione sobie, względnie zestawione ze sobą wypowiedzenia uczniowskie znajdujemy w wywodach szczegółowych powyższych rozdziałów.

UP - Kraków BG

1050133776